

► Edikt nantský

Historický úvod:

Pro francouzské náboženské války můžeme poprvé v dějinách užít přídavné jméno „občanská“ válka. Šlo o hluboký rozkol uvnitř francouzské společnosti 16. století, který naplno vypukl roku 1562 masakrem kalvinistů (hugenotů) ve Wassy, jež se dopustili katolíci vedení Františkem (Françoisem) de Guise. Násilí pak trvalo s přestávkami až do roku 1598. Během těchto válek, kterých bylo celkem osm, se de facto rozpadl francouzský stát na část katolickou a protestantskou, obě podporované nepřátelými silami ze zahraničí. V ukončení bojů po desetiletích násilností už nikdo příliš nevěřil i proto, jak rychle se jako během bartolomějské noci (1572) měnily naděje na mír ve zklamání. Situaci nakonec odblokovala politická vražda – 2. srpna 1589 zemřel po útoku dominikánského mnicha král Jindřich III., na jehož místo nastoupil jako Jindřich IV. jeho švagr Jindřich Navarrský. Ten se brzy projevil jako mimořádně schopný panovník. Ačkoli byl hugenotem, byl ochoten dělat katolíkům četné ústupky, a dokonce v zájmu usmíření i konvertovat. K tomu došlo během slavnostní ceremonie v prastarém opatství Saint Denis (1593), následovala Jindřichova korunovace v Chartres (1594), po níž mu Paříž otevřela své brány. K rychlému sjednocení země přispělo i nebezpečí ze zahraničí, když musel král Jindřich IV. bránit francouzské hranice proti napadení Španělskem. Intervence ze zahraničí však zůstávala neustálou hrozbou a nový král chtěl dát všem obyvatelům Francie jistotu, že nebudou pro své náboženství pronásledováni a že právo platí pro katolíky i hugenoty stejně. Poprvé v evropských dějinách tak vydal dokument, kterým zaručoval mírovou koexistenci dvou vyznání uvnitř jednoho státu. Součástí ediktu nantského (oficiálně Královského ediktu o zklidnění bouří v tomto království), vyhlášeného 13. dubna 1598 a potvrzeného pařížským parlamentem 25. února 1599, bylo svobodné vyznávání hugenotské víry (nejen pro šlechtu), pokud budou splněny stanovené podmínky. Zároveň znamenal edikt nantský vznik dvojí Francie: katolických a protestantských oblastí. To se ukázalo jako dlouhodobě problematické. Edikt odsoudili papež, katoličtí duchovní i pařížská univerzita, regionální parlamenty jej odmítaly registrovat a v následujícím období byly soudy zahlceny spory o jeho vykonávání. Nedůvěra mezi oběma konfesemi přetrvávala, až nakonec Ludvík XIV. edikt roku 1685 zrušil a Francie se stala opět oficiálně katolickou zemí.

Vydání pramene v originále:

Originální francouzský text ediktu nantského je dostupný online hned několikrát.

Například https://fr.wikisource.org/wiki/%C3%89dit_de_Nantes nebo na stránkách pařížské Sorbonny:

http://elec.enc.sorbonne.fr/editsdepacification/edit_12.

PŘEKLAD (přeložila Hana Fořtová z francouzského originálu, vybrané části):

Preamble

Mezi nekonečnými milostmi, kterými se Bohu zalíbilo nás zahrnout, je jednou z nejvýznačnějších a nejpozoruhodnějších ctnost a síla, již nám poskytl, abychom se nepoddali hrozivým svárům, zmatkům a rozepřím, které se nacházely při našem nástupu na trůn v tomto království, jež bylo rozdělené do tolika stran a klik, že ta nejlegitimnější strana byla tou nejmenší. [Mezi tyto milosti patří] také to, že nás Bůh tak posílil proti těmto bouřím, že jsme je nakonec překonali. [...] Za to vše patří celá sláva jemu jedinému a nám milost a závazek. [...] Bylo zapotřebí, abychom se drželi řádu a abychom se nejprve zabývali těmi záležitostmi, které mohou být ukončeny pouze silou, a odložili a pozastavili na určitý čas ty, které se měly a mohly řešit rozumem a spravedlivostí. Obecné spory mezi našimi dobrými poddanými a různé choroby nejzdravějších částí našeho království jsme mohli snadněji uzdravit poté, co jsme odstranily jejich hlavní příčinu, kterou bylo pokračování občanské války. V tom jsme (díky Boží milosti) dobře a šťastně uspěli, takže válečné skutky a projevy nepřátelství zcela ustaly uvnitř celého království. Doufáme, že stejně dobře uspějeme v dalších záležitostech, a že tak tímto způsobem dosáhneme ustanovení dobrého míru a klidu, který byl vždy cílem všech našich přání a záměrů, cílem, po němž toužíme navzdory veškeré námaze a strastem, jimiž jsme během svého života prošli. Mezi záležitostmi, s nimiž bylo třeba posečkat, byly stížnosti, které jsme dostali z několika našich provincií a katolických měst [...] i prosby a námítky, které nám adresovali naši poddaní domněle reformovaného náboženství [...] ohledně výkonu jejich řečeného náboženství, svobody jejich svědomí a bezpečnosti jejich osob a majetku [...]. Abychom se tedy nezabývali příliš mnoha záležitostmi v jeden čas a také aby na ustanovení zákonů, jakkoli by mohly být dobré, nedopadla zběsilost války, neustále jsme v čase oddalovali jejich vyřízení. Avšak nyní, když se Bohu zalíbilo poskytnout nám potěšení z trvalejšího klidu, domnívali jsme se, že tento čas nemůžeme využít lépe než tak, že se budeme zabývat oslavou Jeho slavného jména, a zajistíme, aby se tomuto jménu klaněli a aby se k němu modlili všichni naši poddaní, pokud možno jedním způsobem, a aby mezi nimi již nedocházelo k bouřím a zmatkům. Potom my a naše království si budeme zaslouhat [...] slavný titul „Nejkřesťanštější“. [...] Proto [...] jsme usoudili, že je nezbytné uložit všem našim poddaným obecný, jasný, zřetelný a absolutní zákon, kterým budou řešeny všechny spory, k nimž mezi nimi došlo a k nimž může ještě dojít a který by jedny i druhé uspokojil. [...] Chceme, aby od nynějška mohli sloužit všichni naši poddaní Bohu a aby mezi nimi mohl přetrvat dobrý a trvale udržitelný mír. V této věci prosíme Boha o stejnou ochranu a přízeň, kterou vždy zahrnoval toto království od jeho vzniku po všecken dlouhý věk až do současnosti. Prosíme také, aby Bůh poskytl našim poddaným milost a oni dobře pochopili, že v dodržování tohoto nařízení tkví hlavní základ jejich jednoty a svornosti, klidu a obnovení tohoto státu v jeho původní nádheře, hojnosti a síle. [...]

I.

Nechť paměť všech minulých věcí z jedné i druhé strany [...] zůstane potlačena, jako by k žádným předchozím bouřím nedošlo. Nebude též povoleno našim žalobcům ani žádné jiné veřejné nebo soukromé osobě se o [minulých věcech] zmiňovat, vést v těchto věcech procesy ani stíhání, a to u žádného dvora, v jakékoli době a při jakékoli příležitosti.

II.

Zakazujeme všem našim poddaným, ať již jsou jakéhokoli stavu a postavení, aby tyto věci znovu připomínali, aby se napadali a chovali k sobě zášť, aby se uráželi či aby jeden druhého provokovali připomenutím toho, k čemu došlo. Zakazujeme také, aby spolu vedli spory z jakéhokoli důvodu nebo pod jakoukoli záminkou, aby se hádali nebo uráželi skutkem či slovem. Chceme, aby [...] žili pospolu mírumilovně jako bratři, přátelé a spoluobčané, pod hrozbou potrestání narušitelů míru a veřejného klidu.

III.

Nařizujeme, aby katolické, apoštolské a římské náboženství bylo obnoveno a znovu ustaveno ve všech místech a krajích našeho království a v zemích pod naší vládou, kde byl jeho výkon pozastaven, aby zde bylo mírumilovně a svobodně praktikováno bez jakéhokoli sváru nebo jakýchkoli překážek. Výslovně zakazujeme všem osobám, ať již jsou jakéhokoli stavu, postavení nebo titulu, pod výše řečeným trestem, aby s duchovními hrubě zacházeli, aby jim vyhrožovali nebo jim bránili při výkonu bohoslužby, při požívání a vybírání desátků, zisků a příjmů z jejich obročí a všech jejich ostatních práv a povinností, které jim náleží. A nechť se všichni ti, kdo se během bouří zmocnili kostelů, domů, majetku a příjmů náležících výše řečeným duchovním a kteří je mají v držení a kteří je obsadili, zcela zřeknou jejich vlastnictví a mírumilovného požívání, a přenechají práva, svobody a záruky duchovním, kteří je měli předtím, než jich byli zbaveni.

[...]

VI.

A abychom neponechali žádnou příležitost k bouřím a rozepřím mezi svými poddanými, dovolili jsme a dovolujeme osobám řečeného domněle reformovaného náboženství, aby žily a pobývaly ve všech městech a místech našeho království a v zemích pod naší vládou, aniž by byly vyšetřovány, trýzněny, aniž by s nimi bylo hrubě zacházeno, aniž by byly donuceny k čemukoli proti svému svědomí kvůli náboženství ani aby nebyly kvůli náboženství pronásledovány a vyšetřovány v městech a na místech, kde budou chtít pobývat, když se v ostatním budou chovat podle toho, jak je uvedeno v tomto našem ediktu.

VII.

Také jsme dovolili našim šlechticům a jiným osobám spadajícím pod naši vládu, kteří vyznávají domněle reformované náboženství a kteří mají v našem království a v zemích pod naší vládou právo výkonu spravedlnosti nebo drží léno [spojené] s vojenskou službou [...], aby ve svých domech [...] praktikovali řečené náboženství, dokud zde budou sídlit, a v jejich nepřítomnosti jejich ženy nebo jejich rodina nebo její část. [...]

[...]

IX.

Taktéž dovolujeme osobám řečeného náboženství, aby praktikovaly a nadále vykonávaly toto náboženství ve všech městech a místech pod naší vládou, kde jimi bylo ustaveno a veřejně

vyhlášeno v letech 1596 a 1597 (do konce srpna), navzdory všem tomu odporujícím předchozím soudním rozhodnutím a rozsudkům.

XIII.

Velmi výslovně zakazujeme všem lidem řečeného náboženství, aby jej jakkoli vykonávali [...] v tomto našem království a v zemích pod naší vládou mimo místa, kde je to povoleno tímto ediktem.

XIV.

Stejně tak zakazujeme jakkoli vykonávat řečené náboženství na našem dvoře a v naší družině, stejně tak jako [...] v našem městě Paříži a ve vzdálenosti pěti mil od řečeného města. Přesto však osoby řečeného náboženství pobývající zde nebudou moci být vyhledávány a pronásledovány ve svých domech, ani donuceny cokoli činit vzhledem ke svému náboženství proti svému svědomí, budou-li se zároveň ve všem chovat podle toho, co je uvedeno v tomto ediktu.

XV.

Také nebude moci být veřejně vykonáváno řečené náboženství ve vojsku s výjimkou ležení, jejichž vůdcové budou toto náboženství vyznávat; musí to však být mimo místo, kde bude přebývat naše osoba.

XVI.

[...] dovolujeme osobám řečeného náboženství postavit budovy pro výkon tohoto náboženství ve městech a místech, kde jim to je povoleno; a budou jim navráceny budovy, které dříve postavili, nebo pozemky, na nichž se tyto nacházejí, ve stavu, v jakém jsou dnes. [...]

XVII.

Zakazujeme všem kazatelům, duchovním a jiným, kteří promlouvají na veřejnosti, aby jakkoli používali slovo, promluvu a řeč směřující k podnícení lidu ke vzpouře. Nařídili jsme jim a nařizujeme jim, aby byli zdrženliví a aby se chovali umírněně, aby neříkali nic, co by nesměřovalo ke vzdělávání posluchačů a jejich pozvedávání k mravnosti, k udržení klidu a pokoje, který jsme zavedli v našem království [...].

XVIII.

Zakazujeme též všem našim poddaným, ať již jsou jakéhokoli postavení, aby silou nebo přesvědčováním odníмали proti vůli jejich rodičů děti řečeného náboženství a nechávali je pokřtít a biřmovat v katolickém, apoštolském a římském náboženství. Stejně tak to je zakázáno osobám řečeného domněle reformovaného náboženství, a to vše pod hrozbou přísného trestu.

[...]

XXI.

Knihy týkající se řečeného domněle reformovaného náboženství budou moci být vytištěny a veřejně prodávány pouze ve městech a na místech, kde je veřejný výkon řečeného náboženství povolen. A ohledně jiných knih, které budou vytištěny v jiných městech, ty budou pro-

hlédnuty a prozkoumány jak našimi úředníky, tak teology, jak je uvedeno v našich nařízeních. Velmi výslovně zakazujeme tisk, zveřejňování a prodej všech hanlivých knih, pamfletů a spisů pod hrozbou trestů uvedených v našich nařízeních. Příkazujeme všem našim soudcům a úředníkům, aby na to dohlédli.

XXII.

Nařizujeme, aby nebylo činěno rozdílu ani odlišení kvůli řečenému náboženství při přijímání studentů pro vzdělání na univerzitách, kolejích a ve školách; a stejně tak nemocných a chudých ve špitálech, leprosáriích a veřejných hospicích.

[...]

XXVII.

Abychom lépe sjednotili naše poddané [...] a abychom do budoucna zamezili všem stížnostem, prohlašujeme, že všichni ti, kteří vyznávají nebo budou vyznávat řečené domněle reformované náboženství, jsou schopni zastávat všechny hodnosti, úřady a veřejné funkce jakéhokoli druhu, královské, stavovské nebo městské v našem království, [...] aniž by po nich byla požadována jiná přísaha než přísaha dobře a věrně sloužit králi při výkonu jejich povinností. [...]

[...]

XXXI.

[...] Nařídili jsme a nařizujeme, aby v každém z našich parlamentů [na dotčených místech] byla podobně zřízena komora složená ze dvou předsedů, jednoho katolického a druhého řečeného domněle reformovaného náboženství, a dvanácti radů, z nichž prvních šest bude katolických a druhých šest řečeného náboženství.

[...]

LVIII.

Prohlašujeme všechny rozsudky, soudní rozhodnutí, zábory, prodeje a dekrety sepsané a vydané proti osobám řečeného domněle reformovaného náboženství živým či mrtvým, od skonu krále Jindřicha II., našeho velmi ctěného pána a tchána, v souvislosti s řečeným náboženstvím, se spory a bouřemi, k nimž od té doby došlo, veškeré provádění těchto soudních rozhodnutí a dekretů, od tohoto okamžiku za neplatné, odvolané a anulované a tyto zneplatňujeme, odvoláváme a anulujeme a nařizujeme, aby byly vymazány a odstraněny z registrů spisoven u soudních dvorů. Stejně tak chceme, aby byly odstraněny a vymazány všechny známky, stopy a památky na jejich provádění. [...]

[...]

LXIX.

Všechny tituly, listiny, předpisy a dokumenty, které byly zabráný, budou navraceny jednou i druhou stranou těm, kterým patří, a to i pokud byly tyto listiny nebo hrady a domy, v nichž

byly uloženy, zabrány a zabaveny, ať již zvláštními komisemi posledního zesnulého krále, našeho velmi ctěného pána a švagra, nebo našimi komisemi nebo písemnými příkazy místodržících, generálních zástupců v našich provinciích nebo na druhé straně mocí vůdců nebo pod jakoukoli jinou záminkou.

LXX.

Děti těch, kdo opustili naše království od doby smrti krále Jindřicha II., našeho velmi ctěného pána a tchána, z důvodu náboženství a bouří, přestože by se tyto děti narodily mimo řečené království, budou považované za pravé Francouze a za osoby spadající pod naši vládu. [...] Tyto řečené děti, narozené v cizích zemích, budou mít povinnost do deseti let po vydání tohoto ediktu přijít zpět pobývat do tohoto království.

[...]

LXXIII.

Pokud zde jsou ještě nějakí vězni, kteří jsou stále uvězněni nebo na galejích v souvislosti s bouřemi nebo s řečeným náboženstvím, tito budou propuštěni a plně osvobozeni.

LXXIV.

Osoby řečeného náboženství nebudou moci poté být příliš zatíženy a zmáhány žádnými řádnými nebo mimořádnými břemeny více než katolíci, a to podle velikosti jejich majetku a schopností, a strany, které budou mít za to, že jsou příliš zatíženy, se budou moci obrátit na soudce, kterým přísluší posouzení této věci [...].

[...]

LXXXII.

Dále osoby řečeného náboženství se musí od nynějška zříci všech intrik, vyjednávání a tajných dohod, ať již uvnitř, nebo vně našeho království, a řečená shromáždění a rady ustavené v našich provinciích samy sebe neprodleně rozpustí a všechny ligy a všechna sdružení uzavřená pod jakoukoli záminkou na újmu tohoto našeho ediktu budou zrušena a prohlášena za neplatná, a takto je rušíme a považujeme za neplatné. Velmi výslovně zakazujeme všem našim poddaným, aby vybírali jakékoli poplatky a přistupovali k výběru peněz bez našeho svolení, aby budovali opevnění, verbovali muže, ustavovali kongregace nebo shromáždění jiná než ta, která jsou jim povolena naším ediktem, a to beze zbraní. To jim zakazujeme pod přísným trestem jako osobám opovrhujícím našimi nařízeními a porušujícím příkazy.

[...]

LXXXIX.

Nařizujeme, chceme a je naším přáním, aby všichni páni, rytíři, urození muži a jiní, ať již jsou jakéhokoli postavení a stavu, z domněle reformovaného náboženství a další, kteří následovali jejich stranu, se navrátili a byli skutečně zachováni v užívání veškerého svého majetku, práv, titulů, prostředků a činů, bez ohledu na soudní rozhodnutí přijatá během řečených bouří

a kvůli nim, a tato soudní rozhodnutí, zábory, rozsudky a vše, co by z nich vyplývalo, jsme za tímto účelem prohlásili a prohlašujeme za neplatné, nemající žádného účinku a dosahu.

Nařizujeme svým milovaným a věrným poddaným zastávajícím funkce na našich parlamentních, účetních a daňových dvorech, aby neprodleně po přijetí tohoto ediktu, bez ohledu na jakékoli jiné započaté věci a pod trestem neplatnosti činů, které by jinak prováděli, odpřisáhli zachovávat tento náš edikt, dali jej zveřejnit a zaprotokolovat na našich řečených dvorech, [...] aniž by se uchýlili k jakýmkoli změnám, omezením, prohlášením nebo tajným zásahům do textu. [...] Příkazujeme jim [...], aby jej dávali předčítat, aby jej zveřejnili a zaprotokolovali na svých dvorech a aby zajistili jeho zachování, udržování a následování bod po bodu a podle obsahu, aby se z něj mohli těšit a plně a mírumilovně ho využívat všichni ti, kterým to náleží, takže ustanou všechny bouře a výhrady proti němu, neboť takové je naše přání. Na svědectví toho jsme [edikt] podepsali svou vlastní rukou, a aby to byla pevná a jasná věc provždy, nechali jsme k němu přiložit naši pečeť.

■ Historické otázky přímé

(odpověď lze nalézt v samotném textu):

1. Jak mají pohlížet obyvatelé Francie na předešlé období náboženských válek?
2. Co je důvodem vydání ediktu nantského?
3. Jak jsou označováni v ediktu nantském hugenoti a proč?
4. Jaká existovala omezení pro výkon protestantského vyznání?
5. Ke komu je zejména směřován zákaz podněcovat násilí?
6. Jak mělo být podle ediktu nantského zacházeno s dětmi?

■ Historické otázky kontextuální

(otázka vychází z textu, odpověď je třeba nalézt s pomocí dalších textů, např. učebnice, internetu atd.)

1. Jak označujeme cizím slovem „návrát zabraného majetku“ do rukou původního vlastníka? Koho se měl tento návrat týkat? Znáte nějaké příklady z moderních dějin, kdy k podobnému návratu došlo?
2. Jednou ze zásad ediktu nantského je rovnost katolíků a protestantů před zákonem. Jak se tato rovnost v textu projevila?
3. Proč myslíte, že je v ediktu nantském ustanovení o přísaze, která má být směřována pouze ke králi?
4. Jaké vazby k zahraničí má edikt nantský na mysli v momentu, kdy je zakazuje?
5. Vysvětlete pojem „amnestie“. Jakým způsobem je v ediktu nantském amnestie formulována a na koho je zacílena?

■ Vazba na rámcový vzdělávací program pro gymnázia:

RVP G: vymezí základní znaky stavovství a absolutismu; uvede konkrétní projevy v jednotlivých zemích a příklady střetů